

СЕНКИ ОТ МРАЧНОТО МИНАЛО

Александър ХАРАЛАМБИЕВ

Abstract. This is a narrative about the years before and after the big cataclysm in Bulgaria in September 1944. With the establishment of the communist regime in the country a great number of people were put in a cruel repression. This is a story of a usual Bulgarian family - the father was a king officer and it produces many difficulties for his wife and his son.

Keywords: early communism, Bulgaria, victims, army officers

*В памет на покойния ми баща
полковник Кирил Ангелов Хараламбиев
Авторът*

„*Omnis legibus servimus ut liberi esse posimus*” – гласи едно древно римско правило. А в превод: „*Всички трябва да робуваме на законите, за да бъдем свободни*“. Това е вярно само, ако законите са добри и справедливи. Но не можем да бъдем свободни, ако робуваме на жестоки и безчовечни закони. Те бяха такива през четиридесетте и пет години от миналия век, когато бяхме част от безумния експеримент – „комунизмът“. Нашето малко семейство – баща ми, майка ми и аз бяхме

жертви на този експеримент. Реших да опиша нашата трагична съдба, защото това, което ние преживяхме, не бива да се забравя, за да не се повтаря.

Александър Кирилов Хараламбиев¹⁾ (снимка: 2 ноември 2014 г.)

Баща ми Кирил Ангелов Хараламбиев е роден през 1903 г. в с. Ново село, Видинско, в семейството на средна ръка земеделец. След завършване на Военното училище е подпоручик в 15-и пехотен Ломски полк в гр. Белоградчик. През м. февруари 1930 г. се венчава за Бояна Александрова Стефанова, дъщеря на д-р Александър Стефанов. В резултат на това аз се появявам на белия свят на 29 септември 1930 г. в 21 часа в една малка стая в стилната градска къща на д-р Стефанов, в която живея и до днес.

Първите спомени от баща ми са, че хубави слънчеви дни ме водеше на разходка из околностите на града, а понякога и в казармата, където ми беше много интересно. Аз бях малко момче на 5-6 години и си

спомням, че веднъж той ме заведе на дълга разходка до билото на Венеца. Така се нарича малката планина на изток от града. От върха се виждаше Дунава и една малко влакче като детска играчка, което се движеше по линията за Видин. Стана луд скандал, защото „детето много се е изморило, а в планината има много змии“. Действително, като се изкачвахме към билото, една змия се стрелна в краката на баща ми.

Бояна д-р Стефанова, 1938 г.

Следващите ми спомени са от Бургас, където баща ми беше преместен вече като капитан. Лятно време ходехме на плаж с майка ми. На „офицерския плаж“ имаше няколко лодкари гагаузи. При тихо време те ни возеха с лодките си при заплащане на час. Имахме си едни познат лодкар, който идваше, щом ни види на плажа. Понякога даваше греблата на майка ми и тя се научи да гребе доста добре. Баща ми ходеше с

пелерина и една вечер като се връщаше от работа беше загърнал с пелерината си един пъдпъдък и ми го донесе.

Капитан Хараламбиев (вдясно) с колеги

Като кадрови офицер баша ми се ползваше с доверието и симпатиите на генерал Михов (по-късно регент на цар Симеон II, и след това екзекутиран с присъда от Народния съд). През 1938 год. той го назначи на длъжност наставник на един клас кадети във Военното на Негово Величество училище в гр. София. Следващата година той стана

интендант на Военното училище. Живеехме на квартира в Подуене на ул. „Франсис де Пресансе“ № 3. Аз бях ученик в трето отделение в началното училище „Антим I”.

Новогодишен бал във Военния клуб в София, 1939 г.: Бояна Стефанова – в центъра; горе вляво – съпругът ѝ капитан Хараламбиев

Започна Втората световна война и завърши безметежния щастлив период за нашето семейство. Една вечер баща ми не се прибра след работа. Майка ми се разтревожи, защото той никога не закъсняваше. Върна се към един часа пртез нощта целият изпоцапан със сажди. Каза, че „комунистите“ запалили сеновала на Военното училище и трябвало да гасят пожара. Тогава за пръв път чух думата „комунисти“ и от разговорите на големите разбрах, че това са лоши, винаги намръщени хора, от които нищо добро не може да се очаква. Времената бяха тревожни. По улиците се движеха огромни немски танкове и камиони, които бяха посрещани с радост и цветя. Но имаше в това и нещо зловещо. Една вечер вървахме с баща ми и майка ми по ул. „Пиротска“ и

изведнаж групи млади хора започнаха да чупят витрините на търговците-евреи. Баща ми беше с униформа с униформа и може би затова от един балкон хвърлиха голяма бирена чаша, която се разби на паважа до него.

През 1942 год. обявихме война на САЩ и затова американците започнаха да бомбардират София с огромни четиримоторни бомбардировачи Б-29, които се наричаха „летящи крепости“. За пръв път ги видях в един есенен ден. Пиших си домашното в кухнята, а майка ми и малкия ми вуйчо играеха табла. Неволно погледнах през прозореца и очудено извиках: „Я колко много гарги“. Но, между гаргите започнаха да се пукат с трясък малки бели облачета. Противовъздушната отбрана обстрелваше американските самолети. Това е първият ми спомен от бомбардировките. Американците бомбардираха съседния ни индустриален квартал „Хаджи Димитър“. Нощем най-напред видях сирените, после столицата потъваше за малко в мрак и тишина, след което започваше трясъка на противовъздушната отбрана и грохота на бомбите. Нощем минаваха ниско четири малки самолети, които пускаха четири големи ракети с парашути. Те осветяваха голям квадрат, над който летяха бомбардировачите и изсипваха смъртоносния си товар. После отново настъпваше тишина и сирените почваха да вийт с прекъсване отбой. Но известно време взривите продължаваха, защото американците хвърляха запалителни бомби със закъснител. Тук-там избухваше взрив и веднага пламваше пожар. Особено жестока и страшна беше бомбардировката над София на 10 януари 1943 година през нощта. Когато взривите заглъхнаха, баща ми, който беше в отпуск намери някакво такси. Взехме набързо малко дрехи и се отправихме към Централната гара. Тъкмо тръгваше някакъв нощен влак за Видин. Хората се блъскаха да влязат във вагоните. Майка ми успя да се качи с багажа, а аз неможах. Бях слабичко злоядо хлапе на 12 години и баща ми с лекота

ме подаде на майка ми през прозореца на вагона. На другия ден бяхме на сигурно място в Белоградчик в уютната стара къща на дядо ми доктор Александър Стефанов.

В Белоградчик с приятели: Бояна Стефанова (в средата, права), авторът – детето в дясно²⁾

Вече с чин майор, баща ми бе преведен на длъжност интендант на Военната болница в София. Около година след това го преместиха на длъжност командир на дружина в Сливнишкия пехотен полк.³⁾ От там замина с полка в състава на Окупационния корпус в Сърбия. Германците бяха окупирали Сърбия и ние като техни съюзници трябваше да участваме в окупацията, което противопоставяше нашите два славянски народа. Дружината под командването на баща ми беше на гарнизон в едно малко градче близо до Адриетическото крайбрежие, което се

наричаше Ужице. По-късно, след войната, го прекръстиха на Титово Ужице, защото в планините над градчето беше главната квартира на партизанския командир Йосип Броз Тито. Когато баща ми си дойде на кратка отпускат през 1943 г., той ми разказа следната история. Имали негласна уговорка с партизаните на Тито да не воюват помежду си. Но при една акция партизаните вдигнали във въздуха немски ешелон. Тогава малко подразделение немци довели в Ужице вързани осемдесет сръбски заложници. Наредили на баща ми да ги затвори в мазето на училището и му казали, че преследват партизаните и ако ги заловят, ще се върнат да освободят заложниците, а ако не ги заловят, ще дойдат да разстрелят заложниците за назидание. Баща ми изпълнил заповедта, но през нощта изпратил едн свой доверен войник да разбие вратата на мазето и да освободи заложниците. На другия ден германците не се върнали, защото вероятно били ликвидирани от партизаните. В знак на благодарност баща ми получил оригинална снимка на Тито, на която той е с куртка, но без фуражка с голяма леко къдрава коса – на гърба на снимката беше написано с калиграфски почерк: „Майору Хараламбиеву, за упомен“ от командир с партизанско име „Зага“. По-късно майка ми скри тази снимка, защото през 50-те години на миналия век беше опасна и аз до днес не я намерих.

В края на лятото на 1944 г. Втората световна война навлизаше в своя край. Колона от немски военни части се насочи покрай Белоградчик на запад към „Връшка чука“. Там се завърза лют бой и от нашата тераса нощем се виждаше как святкат оръдията и се чуваше глух тътен. Няколко дни след това в началото на м. септември в града слязоха от Балкана партизаните – бяха не повече от 30-40 души. Те дойдоха със селски банди – духова музика, обезоръжиха полицаите в Околийското управление и тогава околийски управител и началник на новосформираната милиция стана Кръсто Тасев – убеден и изстрадал

комунист. Тогава комунистите се брояха на пръсти – Трифко и Джуджи, които до тогава бяха в лагера Гонда вода, Данко дърводелеца и партизаните Нино Петков и Живко Пуев. После до няколко месеца се нароиха много самозвани партизани, комунисти и активни борци против „фашизма“.

Бояна Стефанова, 1943 г.

Някъде към средата на м. септември баща ми изпрати хабер да го посрещнем с майка ми на сръбската граница край с. Стакевци. Отидохме с един файтон – това беше превозното средство в ония времена. В селото беше пълно с войска. Баща ми на кон доведе от Сърбия не само Сливнишкия полк, но и цяла една дивизия от Окупационния корпус. Когато немците започнали да се оттеглят от Сърбия, нашите генерали, изплашени от комунистическата заплаха, избягали с германците. Тогава баща ми все още майор поел командването на дивизията и с цялото оръжие, с леките оръдия, с походните кухни, се отправили към България – войниците пеша, а офицерите на коне. Нито немците, нито партизаните на Тито не попречили на движението на нашите части и цялата дивизия непокътната се завърна в България. Каква радост беше, когато с пълно снаряжение нашите войници преминаха през Белоградчик. Повечето от тях йато стигнаха до площада започнаха да стрелят от радост във въздуха. Но не се задържаха в града, защото баща ми беше уредил да ги чака влакова композиция от товарни вагони на гара Орешец и същия ден заминаха за своя гарнизон в Сливница. А в края на месеца полкът на баща ми се включи в първата фаза на т.н. „Отечествена война“. От Македония баща ми се върна с медал, който се даваше на всеки участник в тази война. Пазя го и днес с другите му медали и офицерската му сабя.

По това време настанаха мрачни времена за българския народ. От изток навлизаха руските войски. Посрещнаха ги с радост и цветя. Установи се правителството на Отечествения фронт и през есента на 1944 г. започна кървав терор. Покрай жандармеристите и „ловните дружини“ загинаха десетки хиляди невинни хора – свещеници, офицери, богати земеделци, интелектуалци. Особено тягостен е споменът ми за жертвите на Народния съд в гр. Белоградчик. Пръв пролетта на 1945 г. съдът заседаваше в сградата на тогавашното Дърводелско училище на мястото, на което по-късно беше построен Младежкия дом.

Деветнадесет души от обвиняемите бяха осъдени на смърт и екзекутирани през една тъмна нош в м. „Панаирището“ в подножието на Кучешкия камък. Говореше се, че телата на избитите били превозени с боклукчийската каруца на Саво и са погребани във от гробищата, в горния им край. Няколко дни след това с моя приятел и съученик Наско Стригачев отидохме на мястото на екзекуцията. Картината беше ужасяваща. По земята имаше огромни черни петна от засъхнала кръв и тези петна ги ядяха хиляди мравки. Ние, потомците, би трябвало да поставим на това място скромен паметник, но и днес никой не смее да повдигне тази инициатива.

Столарското училище в Белоградчик, 1943 г.⁴⁾

Крайт на хитлеризма все повече се приближаваше. Започна Втората фаза на „Отечествената война“, в която дадохме много жертви.

Правителството на Отечествения фронт се опасяваше, че от Турция могат да настъпят в България американски съюзнически войски и затова там няха изпратени наши военни части, между които попадна и Сливнишкия полк, в който служеше баща ми като подполковник. Полкът беше дислоциран в гр. Крумовград под командването на подполковник Антон Кръстев Иновски. Той стана инициатор и организатор на първата военна антикомунистическа конспирация, която се нарече „Цар Крум“. Той съставя устав на конспирацията и се опита да привлече в нея баща ми. По-късно на процеса моят баща категорично отричаше да е давал съгласието си да членува в тази организация, но съдът не му повярва.

Пролетта на 1946 година беше черна за нашата фамилия. Както обикновено се случва в историята на българския народ, изменници предадоха сведения на органите на новосъздадената Държавна сигурност за готвената военна конспирация. Баща ми беше уволнен от войската за „груби фашистки прояви“. Той се завърна от Крумовград в София, уши си цивилен костюм и започна да търси работа. Понеже не беше доказано членството му в организацията, той трябваше да бъде само свидетел по готвения от комунистите съдебен процес. Но в началото на м. май го арестуваха и след съдебния процес той прекара 10 години от живота си по затворите и накрая в Белене.

През м. май 1946 г. здравословното състояние на дядо ми доктор Александър Стефанов силно се влоши. Той страдаше от диабет и сърдечно заболяване. Майка ми замина за Видин, където дядо ми беше постъпил в болницата. В средата на м. май той почина. Много го обичах и тежко понесох загубата му. Бях едва на 15 години и не можех да се примиря с мисълта, че няма да ми разказва повече за войната с турците, за битката при Люле Бургас, за потъването на кораба „Титаник“. Той беше немски възпитаник, завършил медицина в Мюнхен. Когато американските самолети започнаха да рушат Германия и сринаха до

основи Дрезден, дядо ми тъжно каза: „Отива си една голяма култура“. Никога повече не чух неговия глас.

Д-р Александър Стефанов (1881-1946)⁵⁾

Процесът по военната конспирация „Цар Крум“ започна през лятото на 1946 г. в една от залите на Съдебната палата в София. Комунистите вдигнаха много шум около този процес. Навсякъде по предприятия в партийни и профсъюзни организации гласуваха протести и искания за смъртни присъди. В процеса бяха обвинявани не само организаторите на конспирацията подполковник Кръстев, но и моя баща с още двама-трима старши офицери и няколко по-низши чинове. Това беше и повод и оправдание на комунистите за масовите чистки на офицери от армията. Във всички военни части, към всеки командир имаше политкомисари – комунисти, без военно образование, но с военни чинове. Те контролираха всички военни части. Майка ми плати значителна сума на един софийски адвокат, чието име ще премълча, който дни преди процеса отказа да защитава баща ми, но не върна получения хонорар. В деня на съдебния процес отидохме в съдебната палата с майка ми, но не ни пуснаха в залата. Видяхме от далеч баща ми и другите подсъдими, когато през един коридор ги вкараха в залата с конвой от десетки милиционери. Подсъдимите бяха облечени в раирани затворнически дрехи с окови на ръцете и краката. Съдебната палата беше пълна с тъпа от озверени хора, които викаха: „Смърт ... смърт ... смърт“. Процесът прикчи с тежки присъди. Подполковник Кръстев беше осъден на смърт чрез обесване, баща ми и други двама висши офицери бяха осъдени на по 15 години строг тъмничен затвор.⁶⁾ Имаше няколко поручици осъдени по на три години. Около месец след това подполковник Кръстев беше обесен в Централния затвор в София. Ние с майка ми и малкия ми вуйчо Любен,⁷⁾ който следваше медицина, останахме в София в квартирата ни на ул. „Мърфи“ № 24б. Майка ми работеше най-напред в частна книжарница като продавачка, а после като моделиер в ателие за приложно изкуство. Аз бях ученик в Пета мъжка гимназия. Живеехме трудно, бедно и тъжно. Веднъж в месеца ходехме

на свиждане при баща ми в Централния затвор и му носехме дрехи и храна.⁸⁾

Паметна плоча за подполковник Антон Кръстев Иновски на фасадата на къщата му в София

Нова беда ни сполетя през пролетта на 1948 г., когато вече бях абитуриент. Един ден майка ми получи покана, написана на циклостил, да се яви в централата на Държавна сигурност, която се намираще в огромно здание на Львов мост. Много се уплаших, защото малцина излизаха живи от тази сграда. Към обяд майка ми се върна разплакана. В

ръцете си държеше заповед с нареждане да напуснем столицата в срок от 24 часа, тъй като сме врагове на народната власт. На другия ден майка ми взе пари на заем от наши познати, намери един камион, на който криво-ляво натоварихме цялата си покъщнина и се отправихме към родната ми къща в Белоградчик, където любимият ми дядо, уви, вече го нямаше. Спомням си, че когато напуснахме квартирата в София, един офицер и един милиционер се скараха люто кой да се настани в жилището. Изселиха ни от София в края на м. май 1948 г. точно, когато завърших гимназиалното си образование. През юни същата година се явих на приемен изпит и бях приет за студент в Юридическия факултет на Софийския държавен университет. Майка ми постъпи на работа като книговодител в „Енергоснабдяване“ в Белоградчик и ми изпращаше цялата си заплата, с която едва свързвах двата края. Първата година завърших с пълно отличие. Но през 1949 г. в университета се проведе поредната чистка на неблагонадеждни студенти. Бяха изключени хиляди синове и дъщери на „народни врагове“, „кулаци“ и „фашисти“. Понеже бях първенец на випуска, не ме изключиха, а от университета са отправили запитване за моята благонадеждност до Околийското ръководство на Работническия младежки съюз (РМС) в гр. Белоградчик. Секретар на РМС по това време беше моя приятел от детските години и съученик Атанас Тошев Стригачев. Той и Люси Кенерлиджи – активистка на РМС са дали положителна характеристика за мен, с което получих възможността да продължа следването си в Юридическия факултет. Живеех много трудно и бедно. Гладувах в прекия смисъл на думата, но въпреки това продължавах да вземам изпитите си с отличие. През пролетта на далечната 1952 г. завърших Юридическия факултет като първенец на випуска, за което ми дадоха в награда две книги – „Сестри“ от Алексей Толстой и книга за подвизите на съветския партизански командир Ковпак. Някой ги взе да ги чете и не ми ги върна.

След като завърших специалността „право“, положих държавен изпит и прекарах задължителния 6-месечен стаж при един софийски адвокат. Започнах да търся работа. Понеже бяхме много дипломанти, не можах да ни осигурят работа по разпределение. За да постъпиш в магистратурата – в съда, прокуратурата или адвокатурата, трябваше да имаш червен билет. А аз няхах такъв. И започна ходенето по мъките. С отличната си диплома започнах да посещавам кадровите отдели на министерствата с надеждата да си намеря работа като юрисконсулт. Като поразгледаха дипломата, винаги ме питаха: „А Вие имате ли характеристика от Отечествения фронт?“ Няхах такава и си тръгнах. Така в края на 1952 г. останах безработен въпреки отличната ми диплома. Понеже не можах да ни осигурят работа, в началото на 1953 г. със специално постановление на Министерския съвет, дадох възможност на дипломираните безработни юристи да се преквалифицират по специалността "счетоводна отчетност, контрол и ревизия" чрез 6-месечни курсове във Висшия икономически институт „Карл Маркс“ в София. Постъпих в този курс, завърших го в средата на 1953 г. бях отново неблагонадежден млад специалист с две дипломи.

Няхах друг избор. Завърнах се в родния Белоградчик и с протекциите на местно величие най-после бях назначен последователно за счетоводител на Околийския отдел „Народно здраве“ и за инспектор по държавните имоти и юрисконсулт в Околийския народен съвет. На последната длъжност ме назначи заместник-председателя на Съвета Цанко Лещарски. Той беше земеделец и дълго време комунистите го критикуваха за моето назначение. Всеки момент чаках да ме уволнят. Спомням си, че секретарят на Съвета даваше обяснения, че, въпреки че баща ми е в затвора като „враг на народната власт“, съм назначен за юрисконсулт, защото заплатата е много малка и нямат друг кандидат – и

при първа възможност ще бъде уволнен. Така преживях до 1959 г., когато след административна реформа бяха закрити околиците.

КОМИТЕТ ЗА НАУКА, ИЗКУСТВО И КУЛТУРА

ДИПЛОМ

000050 *

Предявител *к.т.* на този диплом
ар. *Александър Кирилов*
Барабанчиев

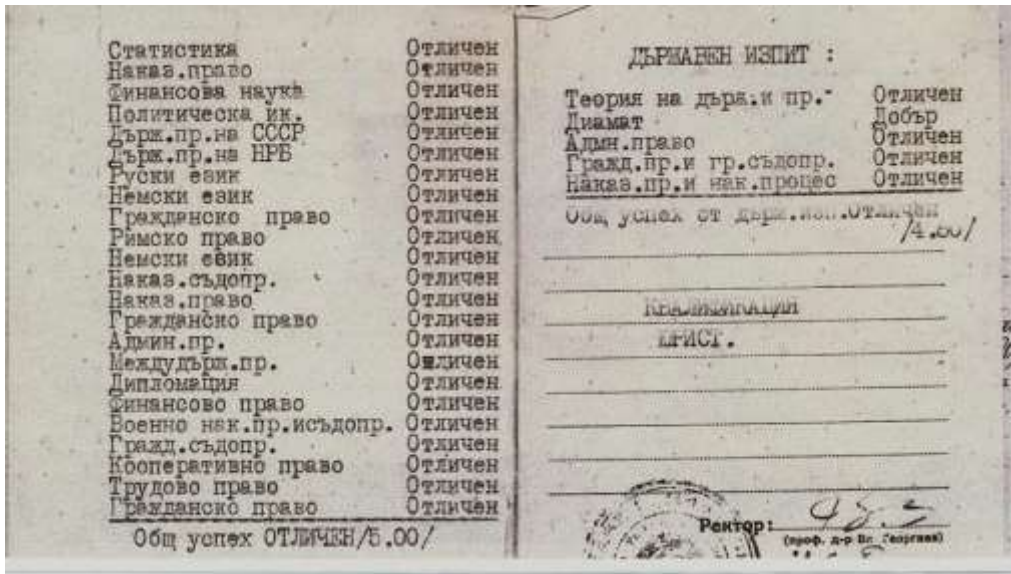
е постъпил през 19*48* год. и завършил
през 19*52* год. пълният курс на *Юриди-*
ческия фак. при Соф. У-н
по специалността *правните и Държав-*
ни науки с успех отличен (5.00)
и с решение на Държавната изпитна Комисия
от *Октомври* 19*52* г.
се признава квалификация *юрист*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДЪРЖАВНАТА ИЗПИТНА КОМИСИЯ:
Д. С. Георгиев

СЕКРЕТАР: *Мамин* РЕКТОР: *Д. С. Георгиев*

Гр. *София, 30. X. 1952*

Регистрационен № *35938*

Дипломата на Александър Хараламбиев от Университета

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ДИРЕКЦИЯ "ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ"
ул. "Шести септември" №29

Reg. № 4631 / 22.07.2005 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото удостоверение се издава на
АЛЕКСАНДЪР КИРИЛОВ ХАРАЛАМБИЕВ
ЕГН: 3012291700,
живущ в гр. Белоградчик, ул. "Борис I" №19,
в уверение на това, че с административен акт по
политически причини е бил изселен от гр. София в
гр. Белоградчик за времето от 10.05.1948 г. до
01.08.1953 г.

Удостоверението се издава на основание
Закона за политическа и гражданска реабилитация
на репресирани лица /Държавен вестник, бр.12 от
13.03.2004 г. и бр. 29 от 05.04.2005г./ .

СОФИЯ

ДИРЕКТОР
НА ДИА-МВР:

Принудителното изселване от София (1948-1953)

Това се случи през горещото лято на далечната 1950 година. Още следвах право и прекарвах лятната ваканция в дядовата къща в гр. Белоградчик. През деня горещината беше убийствена. Вечерно време от Балкана повяваше оживителен хлад. Тръгнах на разходка към Мислен камък. На площада имаше необикновена гледка. Там бяха паркиртани 30-40 огромни зелени военни камиони с високи шпригли и чергила. Късно през нощта камионите забуботиха и тръгнаха в различни посоки. Времената бяха тревожни. Йосип Броз Тито кривна от партийната линия на „Великия“ Съветски съюз и започна да изгражда така наречения „Трети свят“. Югославската граница стана опасна. Много хора се спасяваха от „социализма“ с бягство през Югославия на Запад. Граничарите стреляха на месо. Имаше жертви при престрелки край Кладоруб, Граничак, Стакевци и Салаш. Веднъж пред Районното управление на милицията в Белоградчик имаше един „Трабант“ с немска регистрация. В него се виждаха дрешки и бебешки принадлежности. Младо немско семейство бе направило неуспешен опит да премине през границата при с. Салаш. Колата остана няколко седмици и после изчезна. Никой не разбра кои са злополучните бегълци и каква е била съдбата им.

Зачестилите инциденти на границата станаха повод за масови принудителни изселвания на цели семейства на бивши „кулаци“ и „врагове на народната власт“. Нощно време им даваха час-два да си вземат дрехи и най-необходимото. После ги товареха във военните камиони и ги прекарваха до гара Орешец и от там с конски вагони ги преселваха в добруджанските или тракийските села. Тогава пострада и Никола Шарков от с. Фалковец. Той беше голям приятел на дядо ми доктор Александър Стефанов. Беше ходил на гурбет в Америка и със спестяванията си разви на Фалковец производство на керемиди и тухли. И сега нашата къща е покрита с цигли, на които има релефен надпис „Никола Шарков“. В края на 30-те години той прокара новото

шосе от Белоградчик до Извос. Тогава още нямаше „бизнесмени“. Наричаха ги „предприемачи“. Беше едър червендалест човек и запълваше детските ми представи за американец. Имаше два огромни камиони „Форд“ – единият син, другият – червен. С тях работеха като товарачи двамата му синове – Петър и Ваньо. Никола Щарков имаше и файтон, в който се впрягаха два буйни охранени сиви коня. Лятно време файтонът спираше пред дома и файтонджията казваше на дядо: „Докторе, изпратиха ме да те закарам с домочадието ти на Фалковец“. Качвахме се на файтона и след около час бяхме в къщата на Никола Шарков, където жена му – Сийка беше сптретнала богата трапеза с баница, овче кисело мляко и печено малко прасе. Баба Сийка – едра кокалеста жена, беше племенница на дядо ми по майчина линия.

Строителството на новото шосе, 1939 г.⁹⁾

Към средата на септември в кървавата 1944 година бяхме пак на гости на Шаркови във Фалковец. Гощавката беше в разгара си, когато на вратата се похлопа и влязоха двама съветски офицери. Те бяха се запили предната вечер и трябваше да догонят своята част по пътя към прохода Свети Никола. Искаха файтона, който бяха видели отвън. Никола Шарков ги посрещна радушно. Покани ги на трапезата и те охотно се включиха в компанията. Като си пийнаха от лютата ракия и силното вино, единият от тях ми подари малко револвелче – барабанлия. Светнаха ми очите, но майка ми не позволи да го взема и го върна на руския офицер. Страхуваше се, че „детето“ може да се нарани. Руснаците се напиха здраво, но когато слънцето клонеше към залез, изведнъж се сетиха, че трябва да тръгват. Олюляваха се и се качиха на файтона с помощта на крпката десница на Никола Шарков. Те искаха сами да карат файтона, но Шарков не им позволи и каза на файтонджията след като ги закара до с. Горни Лом да върне файтона. Знаеше, че ако пусне руснаците да тръгнат сами, нямаше да види повече нито конете, нито файтона. Като се качиха във файтона, мъртво пияните руснаци започнаха обилно да повръщат и събраха от двете страни на файтона всички кокошки от двора на Шарков. Такъв е споменът от първата ми среща с непобедимата Червена армия – един файтон с двама мъртво пияни руски полковници, които повръщат и кокошките, които кълват покрай файтона.

В края на септември 1944 година в Белоградчик се установиха съветски войски с допотопни камиони и конски каруци, зле облечени и изморени. Понякога валеше студен есенен дъжд, а те измокрени спяха в каруците. Настаниха се в едноетажната постройка на гимназията, на мястото на която по-късно построиха хотела на „Балкантурист“. Дворът на училището беше голям и изпълнен с каруци и походни кухни. Вечерно време залоствахме голямата дървена врата на дядовата къща,

защото руснаците тропаха по вратите и искаха вино и ракия. Като видеха по улицата човек с ръчен часовник казваха: „Давай часи“ и сваляха часовника от ръката му. Срешу нас имаше ресторант. Държаха го Цани и Божана. Тя готвеше много вкусно и от опитване на манджите беше станала много едра и пълна. Един руски войник влезе в дома им и започна да бяга с ръчната шевна машина на Божана. Но тя го подгони, настигна го и, понеже беше по-силна, изтръгна машината от ръцете му и си я прибра.

През есента на 1947 г. пак бяхме на гости у Никола Шарков. Отново се похлопа на вратата, но този път бяха дошли няколко цивилни държавни чиновници и няколко милиционери. Показаха заповед за национализация на цигларната фабрика на Шарков. Взеха му парите от касата и започнаха да описват имуществото му. Взеха камионите и целия инвентар на предприятието. Никола Шарков беше широка душа. Понесе този удар със стоическа усмивка, а друг на негово място щеше да получи удар. С голямо огорчение ние си тръгнахме и ми беше много мъчно, че само за 2-3 часа го разориха и той постана само със скромната си къща на Фалковец и с дрехите на гърба си. Синовете му ги нямаше – по това време бяха студенти. Но с това петилата му не свършиха. През горещото лято на 1950 г. Никола Шарков и съпругата му Сийка като опасни „народни врагове“ бяха изселени в Карлово и прекараха там няколко години. След 1956 г. заедно с много други репресирани получиха правото да се завърнат по родните си места.¹⁰⁾

През пролетта на 1956 г. повя Тодор Живковия априлски вятър. Жестокият режим поослабна. Дадоха амнистия на част от политическите затворници, но баща ми без това беше изтърпял тежката си присъда. Не можеше да се завърне в Белоградчик, защото веднага щяха да ме уволнят. Той се установи в родното си с. Ново село, Видинско. Въпреки страданията в жестоките комунистически затвори и в Белене, той беше

физически здрав и няколко години работеше по изграждането на хмелови конструкции в Берковска околия и после се пенсионира като му признаха и офицерския трудов стаж.

Главен юрисконсулт на ДЗС – Белоградчик, 1961 г.

След закриването на Белоградчишката околия станах адвокат, но в адвокатския колектив в Белоградчик не ми провървя. Бяхме 13 адвокати в малък съдебен район и работата си я деляха асвокатите „стари вълци“. Един от тях, чието име ще премълча ме наклевети, че съм син на бивш офицер – „фашист“ и Адвокатският съвет ме съкрати. В началото на 1960 г. в Белоградчик се изгради голямо Държавно земеделско стопанство на базата на малките пропадащи ТКЗС в бившата Белоградчишка околия. Директор на стопанството беше агроном Борис Михалков. Той ме назначи за главен юрисконсулт и много ме ценеше,

защото аз изпълнявах служебните си задължения перфектно. Борис Михалков не обръщаше внимание на упреците, че е назначил неблагонадежден на отговорна длъжност.

През 70-те години на миналия век оцелях след три-четири предложения от комунистическите величия да бъда уволнен по политически причини. Оцелях, защото добре си гледах работата и бях необходим. Защиатаваше ме главния юрисконсулт на Министерството на земеделието Шишков.

Годината 1972 отново беше черна за мен. Баща ми почина на 4 юли от рак. Чувствах се много зле. Когато го осъдиха несправедливо бях много малък и не можех с нищо да му помогна. Не му помогнах и след като излезе от затвора, защото трудно се борих и за собственото си оцеляване. И с този тъжен разказ изпълнявам синовния си дълг и отдавам почит на паметта му.

На 22 февруари 1987 г. почина от сърдечно заболяване и майка ми. Имах чувството, че всичко се срива под краката ми. Останах безутешен и сам на този свят. Но времето лекува раните. Работата като главен юрисконсулт на Телефонния завод отново ме увлече. Ама мъката за похабения живот на баща ми и майка ми остана дълбоко в мен.

На 10 ноември 1989 г. се завърнах от работа и включих телевизора. От екрана ме гледаше тъжната глуповата физиономия на Тодор Живков с полуотворена уста. Петър Младенов му съобщи, че е решено да бъде освободен от партийните и държавни постове, за да премине на заслужен отдих. Изказа му „дълбока благодарност“ за свършената огромна работа. Искрено се зарадвах. Бях загубил всякаква надежда. Не вярвах, че ще се намерят хора да свалят от власт този селски хитрец – Тодор Живков. И започна голямата демагогия, наречена „перестройка“, а после и „преходът“ – 25 години и до днес и пак краят му не се вижда.

Александър Хараламбиев, 1980 г.

Майката Бояна Стефанова като работничка в килимарския цех на Промкомбината в Белоградчик, 1970 г.

На вилата в Извос, 1975 г.

Трабантът на Бояна Стефанова, подарък от сина, 1973 г.

В Библията пророк Йесекил казва: „Има време за всичко – време да се руши и време да се съгражда“. Докога ли ще живеем в такова време?!

Завършвам моя разказ така, както го започнах. Описах трагичната съдба на нашето малко семейство, защото тоталитарният режим похаби и отне живота на много хора. Това не трябва да се забравя, за да не се повтаря! И сенките от миналото никога не ще избледнеят.

БЕЛЕЖКИ

1. Александър Кирилов Хараламбиев, р. 1930 г. в гр. Белоградчик, е адвокат – завършил е с пълно отличие правни и държавни науки в Софийския университет :Св. Климент Охридски“ (1952 г.). Той е с подчертани творчески способности – създава малки глинени скулптури и пише разкази.

2. Снимката е публикувана от Тошева (2013).

3. 25-и пехотен Драгомански полк.

4. От юбилеен албум (изпратен от Тодор Бъзински).

5. Снимката е представена от д-р Сашко Стефанов.

6. Присъдите от 15 август 1946 г.: смърт чрез обесване – подполковник Антон Кръстев Иновски; 15 години строг тъмничен затвор – подполковник Антон Донков, подполковник Кирил Хараламбиев и подполковник Йордан Горанов; 10 години строг тъмничен затвор – майор Младен Ангелов; 3 години строг тъмничен затвор – майор Георги Буюклиев и подофицер Михаил Годоров.

7. Любомир Александров Стефанов, р. 13 юни 1921 г. в гр. Белоградчик, завършил медицина в Софийския университет през 1949 г.

8. С Указ на Президента Желю Желев, по предложение на Министъра на отбраната Александър Сталийски, подполковник Кирил Ангелов Хараламбиев е произведен посмъртно в чин полковник и са признати заслугите му в борбата против болшевизацията на България.

9. Снимка: професор Веселин Борисов.

10. За Никола Шарков е писал и Антон Сташимиров (1932): „Големият човек на Фалковец е Никола Шарков. Той е от Боровица (старинно село между Фалковец и Белоградчик). Снажен и твърде красив мъж. Със средно образование, бивал е в Америка, върнал се е от там с долари и се е развъртял в своя край, построил цигларница, после фабрика някаква, а се хвърлил и в главоломни търговски предприятия ...Лете било, Никола Шарков пластил сено върху висока купа в двора си във Фалковец. Минал големец на кон, креснал: „Хей, рогач, слез да донесеш хватка сено за коня ми“. Седнал пред магазина ... А Никола Шарков наистина слязъл от купата сено, но изтеглил от дръвника си дълга дълга върлина ... и погнал големеца.“

ЛИТЕРАТУРА

Страшимиров, А. (1932). *Село Върбовчец*. София: Художник.

Тошева, Е. (2013). Поезия и семейни форпграфии. *Венец*, 4, 5-15.

✉ Mr. Alexander Haralambiev, lawyer
19, Knyaz Boris I Str.
3900 Belogradchik, BULGARIA
E-Mail: alhar@abv.bg

© 2014 Venets: Author

